

VUODEN 2027 TALOUSARVION JA VUOSIEN 2028–2029 TALOUSSUUNNITELMAN LAADINTAOHJE

Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvion yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarvion määrärahat ja tuloarviot budjetoidaan bruttomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Vuoden 2027 talousarvion yhteydessä kunnanvaltuusto hyväksyy myös kuntalain edellyttämät konsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Talousarviokehys vuodelle 2027

Vuoden 2027 talousarviokehysten pohjana on vuoden 2026 talousarvio ja talouden toteuma ajalla 1–6/2026.

Talousarviokehysten verotulot ja valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton ja Valtiovarainministeriön kesän ennusteiden mukaisesti. Valtionosuus- ja verotuloennusteiden kehitystä seurataan ja kehystä on tarkastettava mahdollisia muutoksia vastaavasti. Valtionosuuslaskelmat on päivitetty elokuussa. Verotuloennuste on päivitetty toukokuussa.

Toimintatuotot

Maksut ja taksat pitää käydä huolella läpi ja tehdä niihin mahdolliset lakisääteiset, toiminnalliset ja muut tarkistukset. Kuntatasolla talousarviokehys on laadittu siten, että toimintatuotot on arvioitu mahdollisimman realistisesti tarkoittaen sitä, että toimintatuotot ovat vähän suuremmat kuin vuoden 2026 talousarviossa.

Toimintakulut

Vuodesta 2025 alkaen työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille. Kehyksessä on toimintakulujen osalta arvioitu TE-palveluiden siirtymisen aiheuttamat vaikutukset tällä hetkellä käytettävissä olevien tietojen perusteella. Henkilöstökulujen korotukseksi on arvioitu 2,0 prosenttia.

Määrärahojen esittämistarkkuus

Määrärahat esitetään 100 euron tarkkuudella.

Vakinaisen henkilöstön palkkamäärärahojen budjetointi

Vakinaisen henkilöstön palkkatiedot korotuksineen lisätään keskitetysti. Henkilöstökulut tallennetaan talousarvio 2026 palkkarakenteen mukaisesti. Yksiköiden tulee tarkastaa tietojen oikeellisuus. Mahdollisten perustettavaksi esitettävien uusien vakituisten tehtävien määrärahat tallennetaan keskitetysti.

Määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahojen budjetointi

Yksiköiden tulee budjetoida määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahat. Uudet määräaikaiset tehtävät tulee esittää henkilöstösuunnitelmassa. Mikäli määräaikaiseen tehtävään on aiemmin saatu täyttölupa ja määrärahat tehtävään ovat talousarviossa, määräaikaista tehtävää ei esitetä uudelleen henkilöstösuunnitelmassa.

Lainanotto

Uutta lainaa otetaan vain maksuvalmiuden niin vaatiessa. Talousarvion yhteydessä käsitellään investointisuunnitelma. Tasapainoisessa taloustilanteessa investointien omarahoitus on lähellä 100 prosenttia.

Verorahoitus ja valtionosuudet

Kunnallisvero on arvioitu 9,4 prosentin pohjalta.

Kiinteistövero

- Yleinen kiinteistöveroprosentti 1,30
- vakinaisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 0,50
- muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 1,65
- rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 4,0
- yleisen maapohjan kiinteistöveroprosentti 1,3

Verotuloennusteessa on käytetty Kuntaliiton tekemää ennustetta verotulojen kehityksestä. Kuntaliiton toukokuussa julkaistu verotuloennuste on tällä hetkellä 6 miljoonaa euroa vuodelle 2027. Verotuloennusteet ovat tässä vaiheessa vielä epävarmoja ja niitä päivitetään myöhemmin. Valtiovarainministeriön elokuussa tekemän vuoden 2027 ennakkolliseen laskelmaan perustuen Toivakan kunnan valtionosuudet tulevat olemaan noin 2,4 miljoonaa euroa.

Talousarvion sitovuus vuodelle 2027

Talousarviota ja sen määräyksiä on noudatettava toiminnassa. Tilivelvolliset vastaavat vastuualueidensa taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta.

Vuoden 2027 talousarvio on nettositova lautakuntatasolla eli lautakuntien toimintakate on valtuuston nähden sitova. Talousarvion sitovuus valtuustoon nähden koskee vain ulkoisia menoja ja tuloja.

Keskitetysti tehtävien talousarvion osat

Henkilöstömenot tallennetaan budjetointiohjelmaan talousarvion 2026 palkkarakenteen mukaisesti palkankorotukset ja järjestelyerät huomioiden. Toimialojen tulee tarkastaa budjetointiohjelmaan viedyt tiedot, jotta ne vastaavat todellista tilannetta. Myös uusien tehtävien palkat tulee huomioida talousarviossa. Muun kuin vakinaisen henkilökunnan palkat budjetoidaan toimialoilla.

Samoin keskitetysti tallennetaan kaikki sisäiset menot ja tulot sekä Kevan tasausmaksu. Kunnat ja hyvinvointialueet maksavat tasausmaksua vuoden 2023 alusta alkaen, kun eläkemenoperusteinen maksu poistui.

Strategiaan perustuvien operatiivisten tavoitteiden ja seurantamittareiden asettaminen

Vuoden 2027 talousarvion rakenne on sama kuin vuonna 2026. Talousarvion operatiiviset tavoitteet tulee asettaa voimassa olevan strategian pohjalta. **Tavoitteita ja mittareita määriteltäessä on kiinnitettävä huomioita siihen, että toteutumisen mittaaminen on mahdollisimman yksiselitteistä ja luotettavaa. Jokaista strategista tavoitetta kohden tulisi olla 1–2 tavoitetta/toimenpidettä.**

Tavoitteet ovat väline, jolla kunnanvaltuusto ohjaa toimintaa. Ehdotuksen laatijat vastaavat

siitä, että euromääräinen ehdotus ja tavoitteet vastaavat toisiaan.

Toimialat voivat täydentää strategisten tavoitteiden lisäksi tavoitteita toiminnallisilla tavoitteilla, jotka eivät kaikilta osin ole valtuustoon nähden sitovia. Näillä tavoitteilla täydennetään strategisia tavoitteita siten, että tavoitteet kattavat palvelualueen perustehtävät. Täydentävät tavoitteet ovat sitovia lautakuntatasolla. Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Toiminnalliset tavoitteet ja määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta on vastattava valtuustolle, ellei niiden sitovuudesta ole muuta päätetty.

Hallintokuntien tulee asettaa laatu-, taloudellisuus- ym. tavoitteita sen mukaan kuin eri tehtävissä katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Tavoitteet ja niihin liittyvät mittarit voidaan esittää esimerkiksi numeroina tai yksinomaan sanallisesti.

Lautakunnan esitys vuoden 2027 talousarvioksi

Lautakuntien tulee huolehtia siitä, että vuoden 2027 talousarvioehdotus lautakunnan alaisen toiminnan osalta on annettussa raamissa. Lautakunnan ehdotus sisältää sekä käyttötalouden että investoinnit.

Lautakunnan esityksen tulee sisältää taloudellisten tavoitteiden lisäksi operatiiviset tavoitteet sekä sanalliset perustelut talousarvion sisällöstä. Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä arvioimaan ja esittämään tilinpäätöksessä.

Investoinnit

Investointiosaan sisällytetään suunnitelma talousarviovuodelle ja taloussuunnitelmavuosille. Investointiohjelma laaditaan vuosille 2027–2029. Investointiohjelma hyväksytään vuoden 2027 osalta sitovana ja taloussuunnitelman vuosien 2028–2029 osalta ohjeellisena.

Investoinnit toteutetaan kunnanvaltuuston hyväksymien määrärahojen puitteissa. Mahdolliset investointien lisämäärärahat ja muut muutokset edellyttävät aina asianomaisen toimielimen, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston käsittelyn. Jos kysymys on kunnan kehittämiseen liittyvästä investoinnista tai välttämättömästä tarpeesta, hyväksytään investointiohjelmaan uusia hankkeita myös talousarviomuutoksena.

Investointiosaan budjetoidaan hankkeet, joiden kustannukset ovat enemmän kuin 10.000 euroa, ja joiden käyttöikä on pidempi kuin kolme vuotta.

Investoinnit kirjataan taseeseen omaisuudeksi ja vähennetään poistamalla. Investoinneilla on täten vaikutus kunnan omaisuuteen.

Huomioitava kuitenkin on, että kaikki yli 10.000 euroa maksavat hankinnat eivät ole investointeja, vaan esimerkiksi omaisuutta ylläpitävät korjausmenot ovat käyttömenoja. Jos investointihanke toteutetaan useamman vuoden aikana, tulee se jakaa suunnitelmavuosille.

Talousarviossa on myös huomioitava investointien vaikutukset käyttötalouteen.

Lautakuntien tulee antaa investointiehdotuksensa vuodelle 2027 sekä arvio tulevista investoinneista vuosille 2028 ja 2029.

Talousarvioraami 2027

Tuloslaskelma	TP 2025	M TA 2026	Ennuste 2026	RAAMI 2027
Myyntituotot	1 366 930	1 430 821	1 188 288	1 300 000
Maksutuotot	40 518	39 500	23 000	25 000
Tuet ja avustukset	131 229	84 930	142 685	200 000
Muut toimintatuotot	309 643	299 800	321 526	280 000
Toimintatuotot yhteensä	1 848 320	1 855 051	1 675 499	1 805 000
Henkilöstökulut	-5 015 233	-5 448 603	-5 412 103	-5 466 000
Palkat ja palkkiot		0	0	
Henkilösivukulut		0	0	
Palvelujen ostot	-2 431 244	-2 370 393	-2 492 191	-2 394 000
Aineet, tarvikkeet, tavarat	-843 871	-932 850	-935 899	-835 700
Avustukset	-452 118	-530 500	-375 800	-545 000
Muut toimintakulut	-258 125	-222 610	-241 835	-263 000
Toimintakulut yhteensä	-9 000 591	-9 504 956	-9 457 828	-9 503 700
Toimintakate	-7 152 271	-7 649 905	-7 782 329	-7 698 700
Kunnallisvero	4 193 625	4 436 000	4 436 000	4 537 000
Kiinteistövero	889 209	887 000	887 000	882 000
Yhteisövero	555 928	569 000	569 000	609 000
Verotulot	5 638 763	5 892 000	5 892 000	6 028 000
Kunnan peruspalvelujen v.o.	1 820 634	1 960 056	1 960 056	1 734 982
Verotuloihin perustuva v.o.	1 058 748	951 464	951 464	919 289
OKM muut	-411 360	-411 332	-411 332	-550 000
Verotulomenetyksen kompensatio	232 404	231 209	231 209	269 016
Valtionosuudet	2 700 426	2 731 397	2 731 397	2 373 287
Korkotuotot				
Muut rahoitustuotot				
Korkokulut				
Muut rahoituskulut				
Rahoitustuotot ja -kulut	-75 566	-171 500	-30 758	-50 000
Vuosikate	1 111 356	801 992	810 310	652 587
Poistot ja arvonalentumiset	-770 619	-817 832	-811 062	-850 000
Tilikauden tulos	340 737	-15 840	-752	-197 413
Poistoeron lisäys/vähennys	21 440	21 440	21 440	21 440
Tilikauden yli-/alijäämä	362 181	5 604	20 688	-175 973

2027 raami	Tulot	Menot	Netto
Keskusvaalilautakunta	4 300	7 000	-2 700
Valtuusto		31 000	-31 000
Tarkltk		25 000	-25 000
Hallintopalvelut	40 000	1 500 000	-1 460 000
sivistys ja hyvinvointi	740 000	5 612 000	-4 872 000
Kuntaympäristö	1 020 700	2 328 700	-1 308 000
	1 805 000	9 503 700	-7 698 700

Valmisteluaikataulu

Palvelualueet laskevat ja esittävät talousarvion vuodelle 2027 sekä toimintatuotto- ja toimintamenoarviot sekä investointitarpeet taloussuunnitelmavuosille 2028 ja 2029 alla olevan aikataulun mukaisesti:

- 24.8.2026 kunnanhallitus antaa raamin 2027 lautakunnille
- 5.10.2026 talousarvion 2027 luvut kirjanpitoon
- 2.11.2026 valtuuston iltakoulu
- vko 47/2026 lautakuntakäsittelyt
- 23.11.2026 kunnanhallitus
- 7.12.2026 kunnanvaltuusto